

Forskerforbundets politikk for ABM-sektoren

Notat vedtatt av Hovedstyret 11.06.15

1. INNLEDNING

ABM-sektoren omfatter Arkivverket, Nasjonalbiblioteket, museene i det nasjonale museumsnettverket under Kulturdepartementet, samt private stiftelser som Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek (ARBARK) og Misjonsarkivet. På regionalt og lokalt nivå er det fylkesarkiv og fylkesmuseer, interkommunale arkivsammenslutninger (IKA'er) samt byarkiv og bymuseer.

Disse institusjonene er kunnskapsorganisasjoner, og forsknings- og utviklingsvirksomhet (FoU) er en av kjerneoppgavene. FoU utgjør en sentral del av virksomhetenes samfunnsoppdrag og er viktig for at institusjonene skal kunne utføre sitt samfunnsoppdrag på en god måte. Norske museer, bibliotek og arkiv forvalter et unikt gjenstands- og tekstmateriale som gir grunnlag for forskning og formidling innen brede fagfelt samt til et allment publikum. Virksomhetene må derfor både kunne opprettholde et kompetent fagpersonale, ivareta sitt gjenstands- og tekstmateriale på en god måte samt kunne yte god service til sine brukere.

Forskerforbundet organiserer vitenskapelige og andre faglige tilsatte i ABM-sektoren. Forskerforbundets kartlegging av medlemmenes arbeidsvilkår i sektoren ([Skriftserien 5/2013](#)) viser at det er flere utfordringer knyttet til rammevilkårene for FoU-arbeidet ved virksomhetene. En hovedutfordring er at FoU-arbeidet ofte blir en salderingspost på vegne av de løpende formidlings- og forvaltningsoppgaver og at det er behov for å avsette mer tid og ressurser til FoU-arbeid i sektoren.

For å følge opp denne utfordringen har Forskerforbundet utarbeidet et eget politikkdokument for ABM-sektoren. Dokumentet er vedtatt av Hovedstyret og utfyller Forskerforbundets [arbeidsprogram](#). Politikken omfatter i all hovedsak mål og strategier for å bedre rammevilkårene for FoU-arbeidet i sektoren.

Institusjonene i ABM-sektoren skal drive forskningsbasert formidling, kulturminnevern og samlingsforvaltning. Kravet om forskning ved ABM-institusjonene er blitt skjerpet gjennom flere stortingsmeldinger og offentlige utredninger de siste tiårene. St.meld. nr. 49 (2008–2009) *Museumsmeldinga*, slo fast at forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling. Meld. St. 7 (2012–2013) *Arkivmeldinga*, beskrev forskningen som skal pågå ved de ulike arkivinstitusjonene og understreket også at arkiva er en viktig del av museumssamlingene. I bibliotek har stadig flere ansatte kompetanse på masternivå, og innen de største institusjonene på PhD-nivå. Det er viktig å synliggjøre forskning i ABM-institusjonene, og ikke bare deres rolle som forvaltere og tilretteleggere.

Forskning ved ABM-institusjonene følger samme krav til originalitet, systematikk, dokumentasjon og kvalitet som annen forskning. Forskningen representerer en kunnskapsproduksjon som støtter opp under de konkrete oppgavene sektoren utfører, og særlig viktig er ny kunnskap for å aktualisere samlingene og formidlingen for dagens publikum. Forskningen i ABM-institusjonene skal også sikre de ansatte mulighet for nødvendig faglig utvikling, samt kritisk og analytisk forskning som kan bidra til selvrefleksjon over institusjonenes egen virksomhet og deres rolle i norsk kultur og samfunnsliv.

ABM-institusjonenes forskningsoppdrag reflekteres i liten grad i institusjonenes forskningsadministrative infrastrukturer som skal initiere og understøtte FoU-aktivitet. I denne sektoren refererer det til databaser og støttefunksjoner som for eksempel muligheter til registrering og rapportering av FoU-arbeid, forskningskoordinering, krav til gjennomføring av FoU i dialogen med ansvarlige departement og relevante institusjoner etc. Svake eller fraværende strukturer og systemer risikerer å ramme kunnskapsproduksjonen og innovasjonen i den enkelte institusjon og i ABM-sektoren som helhet.

Ansvar for forskningen i ABM-sektoren er spredt på flere ulike departement og på ulike forvaltningsnivåer som f.eks. fylkesnivå og kommunalt nivå. Kulturdepartementet har et hovedansvar for ABM-sektoren inkludert forskningen. Departementet er imidlertid lite synlig som ansvarlig instans for sektorens forskning. Videre bidrar både Kunnskapsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet i liten grad til å fremme FoU-arbeidet i sektoren. Den manglende koordineringen fører til store forskjeller i vilkårene for FoU-arbeid mellom institusjonene innen de ulike departementsområdene.

2. STYRKING AV NASJONALT RAMMEVERK FOR FOU I ABM-SEKTOREN

På nasjonalt nivå står alle ABM-institusjonene overfor de samme utfordringer med hensyn til finansiering og prioritering av forskning og stillinger til forskning.

Kulturdepartementet har ansvar for å utvikle ABM-sektoren i sin helhet. Departementet skal også følge opp og etablere mål for de statlige ABM-institusjonene enkeltvis. Departementet følger ikke opp dette oppdraget på en tilfredsstillende måte. Som det påpekes i rapporten "Hva skal vi med humaniora?" fra 2014 har departementet "*[...] tradisjonelt vist liten interesse for sitt eget sektoransvar for forskning.*" (s. 75) (Rapport om de humanistiske fagenes situasjon i Norge utarbeidet for Fritt ord).

FoU-arbeidet er ikke underlagt samme krav til rapportering som institusjonenes andre pålagte aktiviteter. Dette fører til at den daglige FoU-virksomheten i praksis må vike til fordel for andre grunnleggende driftsområder med omfattende rapport- og monitoreringskrav.

Det norske rapporteringssystemet CRISTin har blant annet som mål å synliggjøre og dokumentere norsk offentlig finansiert forskning. Registrering i CRISTin skal ifølge Kunnskapsdepartementet "*gi forskningen økt samfunnsmessig verdi ved å legge til rette for at forskning i flere sektorer sees i sammenheng*". I dag er systemet kun åpent for registrering av bidrag fra universitets- og høyskolesektoren, instituttsektoren og helse- og omsorgssektoren. De ansvarlige departement bør støtte en utviding av CRISTin slik at forskere og FoU-arbeid fra ABM-institusjoner inkluderes.

Universitets- og høyskolerådet (UHR) opererer med en definisjon av forskningsvirksomhet, knyttet til publisering i akkrediterte fagfelleverderte vitenskapelige publiseringskanaler. Definisjonen er i mindre grad tilpasset FoU-virksomheten i ABM-institusjonene. Målinger og rapporteringer av FoU-virksomhet i sektoren må også inkludere aktiviteter som har et betydelig FoU-innslag, men som ikke nødvendigvis blir formidlet i vitenskapelig akkrediterte kanaler. Slike aktiviteter kan være publisering i andre kanaler, arbeid med utstillinger, kataloger og annen formidlings- og forvaltningsvirksomhet som forutsetter bruk av vitenskapelig metodikk og leder til produksjon av ny kunnskap. Institusjonenes forskningsbidrag til samfunnet må måles etter deres samlede FoU-virksomhet.

Resultatene av FoU-virksomheten i ABM-sektoren er ikke omfattet av spesielle finansierings- og insentivordninger. For å styrke bevisstheten om FoU-innsatsen i sektoren bør deler av rammebevilgningene over statsbudsjettet til de relevante institusjonene i sektoren i en femårsperiode øremerkes for FoU-virksomhet for å bygge opp gode forskningsmiljøer i samarbeid mellom institusjonene og med miljøer i UH- og instituttsektoren.

Forskerforbundet vil arbeide for:

- Bedre samarbeid og kommunikasjon mellom Kulturdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet for å koordinere og fremme FoU-virksomheten i ABM-sektoren.
- At Kunnskapsdepartementet påtar seg en tydeligere koordinerende rolle for FoU-politikken på tvers av sektor- og departementsgrensene.
- Utforme en helhetlig FoU-politikk for statlige, interkommunale, kommunale og private institusjoner i ABM-sektoren.
- Stille krav til FoU-arbeidet i de enkelte institusjonene og følge opp disse kravene i styringsdialogen med institusjonene.
- Åpne CRISTin for registrering av forsknings- og faglige aktiviteter i ABM-sektoren.
- Det stilles krav om at virksomhetene i ABM-sektoren bruker registrering i CRISTin som grunnlag for sin FoU-rapportering.
- Legge Frascati-manualen til grunn for forståelsen av hva som er FoU i ABM-sektoren
- Øke støtten til forskningsprosjekter i ABM-sektoren gjennom Norges Forskningsråd og Norsk Kulturråd, med egne forskningsprogram for sektoren.
- Styrke ABM-sektorens deltakelse i internasjonalt forskningssamarbeid.
- Øremerke deler av rammebevilgningene til institusjonene i ABM-sektoren til FoU-virksomhet i en femårsperiode.

3. STYRKING AV FOU-VIRKSOMHET PÅ INSTITUSJONSNIVÅ

Det er nødvendig med bedre rammevilkår og tydelige rammer for FoU-virksomheten på institusjonene. FoU-virksomhet fordrer organisering og må bli en tydelig og prioritert oppgave i de enkelte institusjonene i sektoren. FoU-virksomheten bør innarbeides i institusjonenes virksomhetsplaner og i årsplanleggingen for den enkelte tilsatte.

Ansvar for FoU-arbeidet i ABM-institusjonene må være tydelig definert i organisasjonsplaner og organisasjonskart. De større ABM-institusjonene må ha en fungerende forskningsadministrativ infrastruktur, og forskningen må støttes av en nærværende og identifiserbar forskningsledelse. Dette innebærer at forskerutdannet personale skal finnes i institusjonenes ledelse.

De vitenskapelige ansatte må sikres nødvendig tid til FoU og et minimum av driftsressurs.

Forskerforbundet vil arbeide for at:

- ABM-institusjonene utvikler egne FoU-planer.
- FoU må inngå som tema i medarbeidersamtalene.
- FoU-planene definerer innhold, mål og ledelse for forskningen i institusjonene og gjør det mulig for ansatte og offentligheten å identifisere forskningen og institusjonenes satsingsområder.
- De større ABM-institusjonene, som Arkiverket og de konsoliderte museumsenhetene, etablerer en forskningsadministrativ infrastruktur.
- ABM-institusjonene rapporterer i transparente og offentlig tilgjengelige systemer.
- Minimum 30 % av arbeidstiden til de vitenskapelig tilsatte ved ABM-institusjonene avsettes til FoU-virksomhet og egen faglig utvikling.
- Forskningstiden avtales gjennom tariffavtaler og/eller den enkeltes arbeidsavtaler.

4. STILLINGSSTRUKTUR OG KARRIEREUTVIKLING

Over tid er antallet vitenskapelige tilsatte i de større statlige og private ABM - institusjonene blitt redusert. Dette gjøres blant annet ved at vitenskapelige stillinger ved vakanser omdefineres til administrative stillinger med mindre forventninger om forskningstid og kvalifikasjonsopprykk, og med få eller ingen krav til vitenskapelig kompetanse for dem som tilsettes. Innplassering som rådgiver medfører at flere blir direkte innplassert på lønnsstøp og dermed mister ansiennitetsopprykkene som følge av at de vitenskapelige stillingene er på lønnsramme. Tendensen gjelder også bibliotekfaglige stillinger der rådgiverstillinger brukes i større grad og bidrar til å utvane den bibliotekfaglige stillingsstrukturen. Sektoren mangler egnede vitenskapelige stillingsbetegnelser som f.eks konservator/førstekonservator og arkivar/førstearkivar som kunne vært et virkemiddel for å motvirke tendensen til at stadig flere ansettes i administrative stillinger. Disse tendensene må snus.

For å opprettholde og styrke FoU-virksomheten i ABM-institusjonene i samsvar med de politiske føringene må FoU-arbeidet utføres av ansatte med FoU utdanning som innplasseres i vitenskapelige stillinger i tråd med sine kvalifikasjoner. Antall vitenskapelige stillinger må opprettholdes på et nivå som samsvarer med virksomhetenes FoU-oppdrag. Da fagmiljøene i ABM-sektoren i hovedsak tilhører humaniora og samfunnsfagene er det pr i dag summen av FoU-tiden til den enkelte tilsatte i ABM-institusjonene som utgjør den største forskningsressursen. Det er avgjørende at denne ressursen ikke reduseres ytterligere, men i stedet økes.

For å sikre rekruttering av høyt kvalifiserte medarbeidere i vitenskapelige stillinger og beholde kompetansen over tid, er det nødvendig å skape karriereløp av samme karakter som for undervisnings- og forskerstillinger i UH-sektoren og forskerstillinger i instituttsektoren med minst tre stillingsnivåer. ABM-institusjonene har i dag bare to stillingsnivåer med henholdsvis krav om mastergradsutdanning og doktorgradsutdanning. Dette er ikke tilpasset en situasjon med medarbeidere som er førstestillingskompetente langt tidligere i karrieren enn hva som var tilfellet før. Dersom ABM-institusjonene skal kunne konkurrere om den best kvalifiserte arbeidskraften og tilby ansatte karriereutviklingsmuligheter er det viktig å innføre vitenskapelige toppstillinger tilsvarende professorkompetanse. Det må etableres opprykksmuligheter mellom de vitenskapelige stillingene som fungerer som insentiv til fortsatt FoU-arbeid og kompetanseoppbygging.

Forskerforbundet vil arbeide for at:

- Antallet vitenskapelige tilsatte i ABM-institusjonene økes.
- Det etableres et karriereløp med flere stillingsnivåer tilsvarende UH og instituttsektoren.
- Det avtales at nivåene tilsvarende kompetansekrav knyttet til tilsvarende nivå i UH-sektor.
- Det etableres opprykksordninger mellom de vitenskapelige stillingene i ABM-sektoren.
- De vitenskapelig ansatte i ABM-institusjonene sikres en lønnsutvikling som minst tilsvarende lønnsutviklingen i UH-sektoren.

5. STYRKET FORSKERUTDANNING

ABM-institusjonene har behov for langsiktig opprustning av sine forskningsressurser og trenger ekstern støtte til oppbygging av forskerkompetanse i form av ulike typer forskeropp-læring og forskerskoler innen relevante temaområder.

Forskerutdanningen må være relevant for institusjonene i praksisfeltet. Det betyr at UH-sektoren og ABM-institusjonene i sterkere grad enn i dag må samarbeide om forskerutdan-ning, gjerne etter mønster fra samarbeidet mellom helseforetak og de medisinske fakulteter og fra Universitetsmuseene som har innført egne forskerskoler. Det ville være fruktbart å koordinere forskerutdanningen for institusjonene innenfor ABM-sektoren. Å tilrettelegge for et slikt samarbeid er et felles ansvar for Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og moderni-seringsdepartementet og Kulturdepartementet.

Forskerforbundet vil arbeide for:

- Etablering av nasjonale forskerskoler for sektoren.
- Økning av antallet PhD-stillinger i arkiv, bibliotek og museum for å sikre rekruttering med forskerkompetanse.
- Øremerkede PhD-stillinger for ansatte i institusjonene for å heve kompetansen til første-stillingsnivå blant allerede ansatte.
- Utbygging av relevante masterutdanninger for å styrke det faglige rekrutterings-grunnlaget til forskerutdanningene og til institusjonene i sektoren.